

PIESE VESTIMENTARE ȘI ACCESORII CREATE DE ARTIȘTI
PLASTICI DIN RSS MOLDOVENEASCĂ
PENTRU JOCURILE OLIMPICE DE LA MOSCOVA
DIN ANUL 1980

Tatiana BUJOREAN,

*doctorandă, Universitatea Tehnică a Moldovei,
tbujorean@gmail.com;*

Liliana CONDRATICOVA,

*dr. hab., conf. cercetător,
Academia de Științe a Moldovei,
liliana.condraticova@mail.ru*

Summary

Gala attire and sportswear, which are presented as an image factor promoting the country, are the primary elements that embody the identity of each national team. The stylized la blouse roumaine (ia), embroidered according to the traditional ornaments and colors found on the old Moldovan shirts, became a symbol of identity in 1980, when the XXII Olympic Games took place in Moscow.

Keywords: *clothing, sports, ethnic motives, la blouse roumaine, designer.*

O competiție sportivă, cu atât mai mult în cadrul olimpiadelor organizate o dată la patru ani, presupune nu doar verificarea și concurența performanțelor sportivilor participanți din mai multe țări. Sportivii din țările participante la Jocurile Olimpice au misiunea nobile și responsabilă de a demonstra o prestație sportivă cât mai reușită, pentru a-și promova țara și pentru a face un pas în dezvoltarea sportului autohton. Țara-gazdă a Jocurilor Olimpice utilizează toate posibilitățile pentru promovarea imaginii țării, inclusiv prin intermediul dezvoltării rutelor turistice. Cu certitudine, este și o etalare a reușitelor obținute în mai multe domenii, care, luate în ansamblu, reprezintă o totalitate de elemente premergătoare pregătirii pentru un nou concurs sportiv de anvergură. Este un aspect strâns legat și de factorul economic, designerii versați elaborând pentru comercializare o serie de piese vestimentare, insigne, monede, timbre poștale, suvenir, articole de giuvaiererie, explorând la maximum simbolică olimpică.

În RSS Moldovenească pregătirile pentru Jocurile Olimpice de la Moscova din anul 1980 au fost concentrate nu doar pe domeniul realizărilor sportive, dar și pe promovarea sportului, elaborarea și realizarea vestimentației sportivilor și a întregii delegații care urma să plece la Moscova, a pieselor cu simbolică olimpică care trebuia să se confecționeze și să se comercializeze în magazinele din țară.

Unul dintre aspectele interesante reprezintă activitatea Uzinei de bijuterii „Giuvaier” din Chișinău, pictorii și modelierii de aici urmând să propună schițele pentru articole de bijuterie cu simbolică olimpică. Aceste schițe ale articolelor de giuvaiergerie au fost depistate în arhiva uzinei. Din păcate, în caietul de schițe nu este menționat pictorul care a lucrat aceste modele. Totodată, analizând cataloagele vremii, mai mult ca probabil, piesele propuse de pictorii uzinei de bijuterii nu au fost aprobate spre realizare de către Consiliul artistic al uzinei sau nu au fost aprobate de Consiliul artistic de la Moscova.

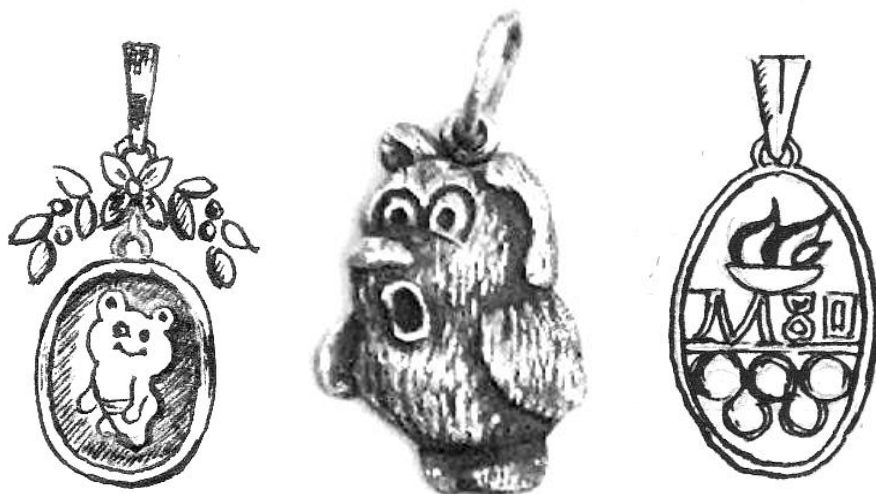
Ca atare, ideea și schițele pentru toată simbolică consacrată Jocurilor Olimpice din anul 1980 aparține pictorului cărților pentru copii Viktor Cijikov¹. Anume el a creat mascota olimpică întruchipată prin celebru urs, care a înfrumusețat practic toate suvenirele sportive – insigne, căciuli, maiouri. Emblema Jocurilor Olimpice era reprezentată prin cinci inele intercalate, care se înălțau în sus, către o stea în cinci colțuri.

Printre cele șase piese elaborate în cadrul uzinei de bijuterii din Chișinău se remarcă trei inele și trei pandantive, ultimele, cu certitudine, destinate preponderent adolescenților și copiilor. Toate piesele erau precognizate pentru a fi realizate în argint. Astfel, pandantivul avea gravat pe medalionul de formă ovală chipul mascotei olimpice – ursul, iar inelul de fixare a medalionului este legat cu lăntișorul printr-un motiv decorativ vegetal-floristic. Un alt pandativ reprezintă doar chipul mascotei olimpice, fiind lucrat în argint. Cel de-al treilea pandativ reprezintă un medalion alungit, în care este încadrat simbolul olimpic – cinci inele intercalate, focul olimpic și inscripția – M 80, adică Moscova, 1980.

Seria inelelor reprezintă un inel-sigiliu pentru bărbați, un inel masiv de damă, elaborat în conformitate cu tendințele artistice ale vremii, și un inel care ar putea fi purtat mai mult de persoane tinere, eventual, studenți. Toate

¹ *Символика олимпиады 1980 в Москве.* În: <https://www.olympichistory.info/s1980.html> (vizitat 19.08.2019).

trei modele de inele au la bază simbolică olimpică – cinci inele intercalate, înălțate către o stea în cinci colțuri.

Sursă: Arhiva Uzinei de bijuterii „Giuvaier” din Chișinău

Sursă: Arhiva Uzinei de bijuterii „Giuvaier” din Chișinău

Un alt aspect foarte important îl constituie vestimentația purtată de sportivi, care se prezintă drept un factor de imagine, de promovare a țării, a creației designerilor specializați în domeniu, dar și de o unitate artistică care face cunoscută lotul olimpic și toată delegația din partea unei anume țări. În așa fel, vestimentația de gală și cea sportivă sunt elementele primordiale ce întruchipează identitatea fiecărei echipe naționale.

Pentru a nu fi declarativi, amintim cele mai recente costume ale sportivilor din Republica Moldova. Pentru Jocurile Olimpice din anul 2012,

sportivii autohtoni au purtat creațiile Valentinei Vidrașcu, autoarea ținutei oficiale a lotului sportiv moldovenesc². Subliniem că în ultimii ani ia (sau cămașa moldovenească, cunoscută în spațiul european ca *la blouse roumaine*) a intrat cu succes în portul vestimentar, devenind un fel de piesă de cult a portului tradițional, dovadă fiind o serie de manifestări dedicate iei, care a ajuns să fie nelipsită practic la toate manifestările culturale din țară și de peste hotare. A devenit un fel de simbol al nostalgiei, al dorului de casă, o legătură strânsă cu țara și poporul său. Anume această cămașă brodată moldovenească a și constituit piesa de rezistență a costumului sportivilor în anul 2012.

Ia stilizată, brodată în conformitate cu ornamentele și culorile tradiționale depistate pe vechile cămeși moldovenești, a devenit un simbol al identității și în îndepărtatul an 1980, când la Moscova, în perioada 19 iulie - 3 august, s-a desfășurat cele de-a XXII-a Ediție a Jocurilor Olimpice. La etapa actuală de cercetare putem susține cu certitudine că înțaietatea introducerii a portului tradițional, în special, al cămeșilor moldovenești, îi revine pictoriței Elena Evdochimova care în acea perioadă era angajată a Casei de creație populară din orașul Chișinău. În așa fel, în anul 1980, la Jocurile Olimpice de la Moscova, sportivii și întreaga delegație din RSS Moldovenească, inclusiv ansamblurile artistice, au purtat ținute vestimentare gândite și propuse de Elena Evdochimova.

Am atestat în fondurile Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală (MNEIN) documente și fișe, ce confirmă activitatea depusă de Elena Evdochimova în vederea înveșmântării sportivilor moldoveni în ținute tradiționale stilizate, care și sunt introduse în premieră în circuitul științific. Aceste obiecte au fost achiziționate de la Combinatul de Producere al Ministerului Culturii RSSM din Chișinău pentru Muzeul Ținutului Natal, actualmente MNEIN. În continuare, vom prezenta trei modele elaborate în anii '80 ai secolului al XX-lea și propuse de artistul plastic pentru Olimpiada 1980:

1) Fotă (fustă națională moldovenească)³. Piesa a fost lucrată în februarie 1980 și achiziționată de la Combinatul de Producere din Chișinău al Ministerului Culturii al RSS Moldovenești. A intrat în colecțiile MNEIN la 15

² Alla Ceapai. *Moldovenii cuceresc Londra*, 19 iulie 2012. În: <https://moldova.europalibera.org/a/24650561.htm> (vizitat 18.08.2019).

³ MNEIN. Fotă. Nr. de inventar 15443.

februarie 1980. Fusta se păstrează în stare bună de conservare. Materie primă: pânză de fabrică-lână și satin (atlas). Dimensiuni: mărimea 46. Fusta este compusă din două fâșii de lână de culoare neagră, fixate la talie cu brâu, părțile laterale nu sunt prinse între ele. Brâul, dintr-o parte, se încheie pe un nasture. Căptușeala este din stofă de satin/atlas de culoare neagră. Fusta este decorată cu broderie executată la mașina de cusut. Ornamentul este geometric și zoomorf (triplă repetare a coarnelor de berbec, cu dezvoltare periferică-mărirea proporțională a motivului spre partea de jos), culori: roșu, verde, portocaliu, fir de argint (*liureks*). În broderie s-au utilizat particularitățile broderiei tradiționale moldovenești, specifice zonei de nord a republicii. Fusta a fost creată după schițele pictorului Elena Evdochimova pentru colectivul folcloric de amatori care au reprezentat RSSM la Olimpiada de la Moscova din anul 1980.

2) Fustă - nu a fost aprobată de Colegiul Ministerului Culturii al RSSM din cauza nerespectării rigorilor înaintate față de ornamentul tradițional, ornamentul broderiei nefiind caracteristic pentru Moldova⁴. Materie primă: pânză de fabrică-bumbac/poplin. Dimensiuni: mărimea 46. Starea de conservare: foarte bună. Fustă din pânză de fabrică (poplin) de culoare albă, croită din zece clini, de lățime diferită, fixați pe brâu. Brâul se încheie pe lateral cu un nasture. Poalele sunt decorate cu broderie efectuată la mașină. Ornament geometric în culori de negru, roșu, portocaliu, tehnica cusăturilor plate folosite pentru a acoperi complet o secțiune a țesăturii de fundal. Fusta a fost creată după schițele Elenei Evdochimova pentru colectivul folcloric de amatori.

3) Cămașă bărbătească, respinsă de colegiul Ministerului Culturii al RSSM pe motiv nerespectării rigorilor înaintate față de broderia ornamentală tradițională (mâneca este ornamentată cu altiță care este specifică doar cămașilor femeiești, ornamentul este nejustificat mărit, nu sunt respectate proporțiile ornamentului)⁵. Cămașă bărbătească de culoare albă, brodată, procurată de la Combinatul de Producere din Chișinău al Ministerului Culturii al RSSM cu 62 de ruble și 59 de copeici, confecționată în februarie 1980. Material: pânză de fabrică - poplin. Dimensiuni: mărimea 46. Starea de conservare: foarte bună. Cămașă bărbătească, silueta-dreaptă, cu mâneca montată, cu guler ștei. Mâneca este proiectată cu manșetă lată. Sistemul de

⁴ MNEIN. Fotă. Nr. de inventar 15444.

⁵ MNEIN. *Cămașă bărbătească*. Nr. de inventar 15440.

închidere este pe nasturi, cu lungimea de 23 cm, amplasat pe partea din față. În zona gulerului este proiectat șiret de culoare roșie cu canafuri. Cămașa este decorată cu broderie realizată la mașină în tehnica cusăturilor plate. Ornament geometric format din trei culori (roșu, negru, galben) amplasat pe guler, manșete, la poale, pe piept în zona sistemului de închidere, și în partea de sus a mânecii (altiță). Cămașa este realizată după schițele Elenei Evdochimova pentru colectivul folcloric de amatori care au reprezentat republica la Olimpiada 1980 de la Moscova.

4) Cămașă pentru femei⁶. Reprezintă o bluză națională moldovenească. A fost achiziționată de la Combinatul de Producere din Chișinău al Ministerului Culturii al RSSM. Datare: februarie 1980. Material: pânză de fabrică - poplin. Dimensiuni: mărimea 46. Starea de conservare: foarte bună. Bluză cu mânecă croită de-a întregul, subsuoară cu clin. Răscroitura gâtului, de formă rotundă, este încrețită pe șiret. Mâneca este încrețită pe elastic care se află la șase centimetri de la margine. Broderia este executată la mașină în tehnica cusăturii plate. Ornamentul este geometric. Pe partea din față are trei fâșii late și două înguste de câmp ornamental brodat, pe mânecă este un câmp lat de altiță, încrețul-mai îngust și râuri pe diagonală. Marginea de jos a mânecii este prelucrată cu (feston) de culoare roșie. Marginea gulerului este decorată și ea cu broderie. Culorile broderiei: roșu, negru, verde, galben, portocaliu, fir argintiu (*liureks*). Bluza a fost realizată după schițele Elenei Evdochimova, în broderie, motivul ornamental a fost exagerat, fiind semnalate abateri de la proporții, din care considerente nu a fost aprobată piesa de Colegiul Ministerului Culturii al RSSM.

Actualmente, piesele vestimentare descrise și introduse în circuitul științific se află în custodia MNEIN. Ele reprezintă tendințele și încercările artiștilor plastici din perioada sovietică de a promova piese stilizate naționale. Totodată, conștientizăm faptul că Colegiul Ministerului Culturii al RSSM avea o atitudine foarte responsabilă și severă față de produsele examinate și aprobate spre realizare. Din aceste considerente, piesele care nu corespundeau cerințelor - dimensiunile exagerate ale broderiei, utilizarea elementelor nespecifice portului național - nu erau aprobate spre realizare pentru a fi folosite de sportivii moldoveni la Olimpiada din 1980 de la Moscova. O situație identică a fost atestată odată cu pregătirile pentru Festivalul Mondial

⁶ MNEIN. *Cămașă pentru femei*. Nr. de inventar 15442/4957.

al Tineretului desfășurat la Moscova, în anul 1957⁷. Atunci în RSS Moldovenească, pentru Festivalul Internațional din vara anului 1957, la nivel de stat au fost elaborate o serie de directive în scopul de a eficientiza și monitoriza producerea costumelor naționale moldovenești, a suvenirelor în stil moldovenesc și a cadourilor⁸.

⁷ Liliana Condricova, Tatiana Bujorean. *Confecționarea costumelor naționale și a accesoriilor pentru Festivalul Mondial de Tineret (Moscova, 1957) în cadrul atelierului „Promhudojnik” din Chișinău*. În: ARTA. Seria arte vizuale. Chișinău, 2019, nr. 1, pp. 155-162.

⁸ AOSPRM. F. 3010, inv. 1, d. 597, 116 f. *Материалы по подготовке к Всемирному фестивалю 1957 г.*